Голові разової спеціалізованої вченої ради
PhD 11825
Хмельницького національного університету
д. е. н., професору Дмитру ВАСИЛЬКІВСЬКОМУ
вул. Інститутська, 11,
м. Хмельницький, 29016

ВІДГУК

опонента – доктора економічних наук, професора
ЯЦЕНКО Ольги Миколаївни
на дисертаційну роботу ДИХИ Валерія Валерійовича
«Управління енергетичною безпекою України
на засадах сталого розвитку»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Енергетична безпека є серед ключових пріоритетів кожної країни. Управлінська діяльність щодо забезпечення енергетичної безпеки є не простою, адже потребує врахування різних аспектів: природно-ресурсних, технічних, інноваційних, еколого-економічних, організаційно-адміністративних, управлінських, соціальних, політичних, безпекових та інших. Окрім того, діяльність у сфері енергетичної безпеки еволюціонує у часі залежно від динаміки соціально-економічного та науково-технологічного розвитку, трансформації моделей функціонування енергетичних ринків. Війна РФ проти України актуалізувала питання щодо забезпечення енергетичної безпеки. Тому тема дисертаційної роботи Дихи В.В. є надзвичайно актуальною, стратегічно важливою і практично орієнтованою. Фундаментальність дисертаційної роботи підтверджується її кореляцією із Цілями сталого розвитку до 2030 року, Стратегією енергетичної безпеки України. Актуальність дисертаційної роботи підтверджується також її зв'язком з тематиками науково-дослідних робіт. Зокрема, у рамках напрямків науково-дослідної теми кафедри економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі Хмельницького національного університету «Розвиток соціально-економічних систем та трансформація підприємницьких структур за умов глобальних викликів» автором досліджено теоретико-методичні засади управління енергетичною безпекою в умовах воєнних та поствоєнних трансформацій, обґрунтовано інструментарій забезпечення стійкості енергетичної системи України на засадах сталого розвитку, розроблено концептуальний підхід до формування інноваційної моделі управління енергетичною безпекою із застосуванням механізмів децентралізації, цифровізації та «зеленої» трансформації. У рамках госпдоговірної науково-дослідної теми «Розробка моделі діагностики ризиків у системі економічної безпеки промислових підприємств в умовах зовнішніх викликів» (номер ДР 0123U104699) автором обґрунтовано основні ознаки ризику як багатоаспектної категорії, запропоновано авторське визначення ризику енергоринку.

Оцінка змісту дисертаційної роботи та наукової новизни одержаних результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації Дихи В.В. дозволяє стверджувати, що вона є оригінальним та комплексним дослідженням з актуальної теми. Результати проведеного дослідження демонструють високу обізнаність дисертанта із науковими напрацюваннями вітчизняних та зарубіжних вчених, які вивчають питання забезпечення енергетичної безпеки.

Оцінка змісту дисертації свідчить про ґрунтовне опрацювання дослідницької проблематики та отримання значних здобутків, які характеризуються науковою новизною. Автором вдало сформульовано мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет роботи, висвітлено актуальність теми та розкрито поставлені завдання у розрізі розділів. Аналіз змісту дисертації свідчить про те, що завдання роботи вирішуються на високому теоретичному, науково-методичному та практичному рівнях, що обумовило досягнення поставленої мети. У дисертації проведено критичну оцінку проблемних питань, які досліджуються, виявлено недостатньо вивчені аспекти теми та запропонований власний підхід до їх вирішення.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими, базуються на аналізі явищ і процесів, що досліджуються. Автором здійснено глибоке переосмислення сучасних наукових розробок, що стосуються тематики роботи, сформульовано наукову новизну, що виносяться на захист.

Зокрема, в рамках першого розділу набув подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат теорії дослідження в частині поглиблення сутнісних характеристик понять. Дисертант запропонував авторські трактування понять: «енергетична безпека», «економічна безпека»; «ризики» енергоринку; «управління ризиками» в енергетичному секторі.

Також в рамках першого розділу набуло подальшого розвитку обґрунтування системи принципів забезпечення енергетичної безпеки шляхом доповнення її такими: системність та інтегрованість, гнучкість та адаптивність, інноваційність, прозорість та підзвітність, субсидіарність та багаторівневість управління, соціальна справедливість. Автором обґрунтовано логіку вдосконалення концептуальних основ управління енергетичною безпекою під призмою сучасних реалій для узгодженості управлінських рішень із цілями сталого розвитку, формування стійкої моделі енергетичного розвитку та забезпечення енергетичної безпеки.

У рамках другого розділу характеризується науковою новизною обґрунтування ключових проблем, викликів та ризиків забезпечення енергетичної безпеки України з урахуванням сучасних реалій (воєнних загроз, технологічних трансформацій та вимог сталого розвитку), що дозволило ідентифікувати їх природу, масштаби та системні взаємозв'язки для подальшого формування ефективних управлінських рішень.

Цінним науковим доробком автора є запропонований науково-методичний підхід оцінювання загроз енергетичній безпеці України, що синтезує сильні сторони індикативних систем, аналітичну рамку DPSIR

(Drivers–Pressures–State–Impact–Response) та сучасні інтелектуальні методи обробки даних (ймовірнісні нейронні мережі, кластеризаційні алгоритми, статистичні класифікатори). Інтегрована модель, на відміну від традиційних підходів, забезпечує цілісне поєднання структурного аналізу, причинно-наслідкової діагностики та прогнозної аналітики. Це дозволяє розглядати загрози не як статичні індикатори ризику, а як динамічні, взаємопов'язані процеси, що еволюціонують під дією впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, та потребують адаптивного управління;

У рамках третього розділу автором удосконалено теоретико-методичні основи забезпечення ефективного управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку шляхом обґрунтування цілісної системи структурних елементів парадигми розвитку енергетичного сектора у поєднанні з групами інструментів досягнення кліматичної нейтральності. Це дозволило сформувати концептуальну модель сталого енергетичного переходу, у якій узгоджуються безпекові, кліматичні та інвестиційні пріоритети держави. Автором на системній основі визначено та обгрунтовано структурні елементи сучасної парадигми: децентралізація, цифровізація, інтеграція ВДЕ та низьковуглецевих технологій, посилення фізичної та кібербезпеки, європейська інтеграція, інституційна модернізація, формування інфраструктури майбутнього, а також інструменти досягнення кліматичної нейтральності, серед яких декарбонізація генерації, електрифікація та секторна інтеграція, smart grid і системи накопичення, воднева платформа, енергоефективність, циркулярна енергетика, ринкові та інституційні механізми.

Позитивної оцінки заслуговує сформований ланцюг створення цінності сталого розвитку енергетичного сектора, який відображає причинно-наслідкову послідовність формування стійкості енергосистеми на різних рівнях (від інституційної узгодженості до екологічної та ринкової результативності), який може слугувати методологічною основою для стратегічного планування розвитку енергетичного сектора в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій, для формування державних програм розвитку енергетики, моделей оцінювання стійкості, розробки політик декарбонізації та кліматичної нейтральності, а також для імплементації принципів циркулярної економіки.

Практично значимим є удосконалена комплексна модель інтеграції локальних енергетичних хабів та екоіндустріальних парків, яка системно поєднує технологічні, інституційні, економічні, екологічні параметри їх взаємодії, та базується на засадах циркулярної економіки, енергетичної автономності й стійкого регіонального розвитку, додатково враховує принципи 4A (availability, accessibility, affordability, acceptability), що дозволяє оцінювати рівень доступності, економічної виправданості, технологічної прийнятності та соціальної підтримки впроваджуваних рішень.

Вагомим науковим доробком автора є запропонована індикативна модель стійкості smart microgrid, що передбачає формування цілісної, багаторівневої та системно орієнтованої методичної конструкції, яка вперше поєднує структурно-організаційні передумови, технологічні інструменти та інтегровану систему

індикаторів оцінювання у єдину логіку визначення рівня резильєнтності локальних енергетичних систем.

У цілому оцінювання дисертації дає підстави стверджувати, що зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, тему дисертації розкрито, поставлені завдання вирішено, мету досягнуто.

Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення. Стиль викладення матеріалів у дисертації є науковим, забезпечує доступність її сприйняття.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення із змістом дисертації Дихи В.В. дозволяє стверджувати, що визначені мета та наукові завдання, об'єкт та предмет дослідження повністю відповідають темі, а отримані в процесі виконання дослідницьких завдань результати, сформульовані рекомендації та висновки роботи є науково обґрунтованими, теоретично доведеними, практично реалізованими, характеризуються відповідним рівнем наукової новизни, а також мають потенціал подальшого розвитку. Структура та змістовне викладення матеріалів дисертаційної роботи забезпечують належну повноту. Висновки за кожним розділом є обґрунтованими і відображені у загальних висновках дисертаційної роботи.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, підтверджується логічно викладеними теоретико-методичними обґрунтуваннями у розділах дисертації; обумовлюється опрацюванням достатньої кількості наукових праць з досліджуваної теми, нормативно-правових актів, аналізом статистичних даних, критичним осмисленням інформації, систематизацією та доведеними результатами. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано адекватні методи дослідження. Їх вдале застосування у сукупності обумовило можливості для розвитку теоретико-методичних основ та розробки обґрунтованих організаційно-практичних рекомендацій щодо забезпечення енергетичної безпеки.

Відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях є достатньо повним. Матеріали опублікованих праць Дихи В.В. корелюють із основними положеннями, які визначають наукову новизну дисертаційної роботи та виносяться на захист.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 35 наукових праць. Основних – 22 публікації обсягом 8,73 д.а., з них: 6 публікацій у фахових виданнях України, 1 навчальний посібник, 2 публікації у виданнях, які проіндексовані у наукометричних базах Scopus та Web of Science, 3 публікації у зарубіжних виданнях, 10 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. У дисертації використано власні результати досліджень із праць, опублікованих у співавторстві (у працях зазначено особистий внесок автора).

Відсутність у дисертації та наукових працях, які розкривають її результати, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. При проведенні експертизи дисертаційної роботи в установі, де виконувалася дисертація, а також у спеціалізованій вченій раді повною мірою встановлено

відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації на основі дослідження тексту роботи, опублікованих праць та використання спеціалізованого програмного забезпечення. Крім того, опубліковані праці у фахових виданнях та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, пройшли відповідне рецензування у тому числі щодо відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Обґрунтованість авторських наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх практичним впровадженням.

Зокрема:

– Департаментом економічного розвитку Хмельницької обласної військової адміністрації відзначено науковий доробок автора щодо обґрунтування комплексної моделі інтеграції локальних енергетичних хабів та екоіндустріальних парків в частині забезпечення реалізації на території області державної політики щодо створення і функціонування індустріальних (промислових) парків, а також зазначено, що надані пропозиції будуть враховуватися в подальшій роботі, зокрема, під час розробки програм соціально-економічного розвитку області, Стратегії розвитку Хмельницької області та планів її реалізації, інших програм відповідно до визначених повноважень Департамента (довідка № 03.01-227/2025 від 29.12.2025 р.);

– Департаментом розвитку громад, будівництва та житлово-комунального господарства Хмельницької обласної військової адміністрації відзначено пропозиції автора щодо забезпечення ефективного управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку шляхом обґрунтування цілісної системи структурних елементів парадигми розвитку енергетичного сектора у поєднанні з групами інструментів досягнення кліматичної нейтральності. Надані результати дисертаційної роботи проаналізовано, позитивно оцінено в цілому та будуть враховані Департаментом при розробці Програми підвищення енергоефективності Хмельницької області на 2027-2031 роки (довідка № 05/01-125 від 29.12.2025 р.);

– Союзом промисловців та підприємців Хмельницької області відзначено цінність комплексної моделі інтеграції локальних енергетичних хабів та екоіндустріальних парків. Надані пропозиції автора були відзначені під час засідань Союзу промисловців і підприємців Хмельницької області, а також будуть використовуватися надалі у розробці регіональних Програм та при підготовці пропозицій промисловців та підприємців щодо вдосконалення нормативно-правової бази в частині регулювання енергетичного ринку та забезпечення енергетичної безпеки України (довідка № С-71/-25 від 10.12.2025 р.);

– Хмельницькою торгово-промисловою палатою засвідчено, що основні положення дисертації були представлені для апробації на підприємствах – членах Хмельницької торгово-промислової палати, якими відзначено цінність розвитку концептуальних основ формування стійкої моделі енергетичного розвитку, зокрема, в частині застосування принципу адаптивності, важливості узгодженості управлінських рішень із цілями сталого розвитку та вимогами

післявоєнної відбудови України. Надані пропозиції були відзначені під час засідань робочої групи з питань оновлення Стратегії регіонального розвитку на основі смарт-спеціалізації на період до 2027 р., а також будуть використані при підготовці планів реалізації Стратегій розвитку територіальних громад Хмельниччини, підвищення енергетичної незалежності бізнесу та територіальних громад, створення точок економічного зростання (довідка № 22-05/1241 від 24.12.2025 р.).

Також теоретичні положення та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, використовуються у навчальному процесі Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Економіка сталого розвитку», «Оцінювання ризиків при прийнятті управлінських рішень», «Соціально-економічна безпека бізнесу», «Управління проєктами»; знайшли відображення у робочих програмах, змісті лекцій, кейсових завданнях, методичних матеріалах до самостійної роботи зазначених навчальних дисциплін (довідка № 035/169 від 26.12.2025 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи наукові результати дисертації та їх практичне значення, варто зазначити окремі дискусійні моменти та зауваження.

1. У дисертації задекларовано орієнтацію управління енергетичною безпекою України на цілі сталого розвитку, здійснено аналіз індикаторів, вплив ризиків на досягнення цілей сталого розвитку, що є позитивним.

Посиленню роботи сприяло б більш чітке зіставлення конкретних управлінських рішень, інституційних змін і технологічних підходів із відповідними цілями сталого розвитку.

2. У п.п. 2.2 дисертації детально проаналізовано виклики та загрози для енергетичної безпеки України, проте, здебільшого на макрорівні, тоді як мікрорівневі загрози (операційні, локальні, пов'язані з поведінкою окремих суб'єктів ринку) розкриті доволі обмежено.

3. У п.п. 3.2 дисертації автором обґрунтовано організаційний, економічний, функціональний виміри механізму забезпечення енергетичної безпеки. Проте окремі його компоненти подано без докладного розподілу ролей між суб'єктами та без демонстрації конкретних інструментів реалізації на різних рівнях (державному, регіональному, корпоративному).

4. Автором обґрунтовано доцільність застосування інженерного менеджменту в системі забезпечення енергетичної безпеки, зокрема у поєднанні з ризик-орієнтованими та цифровими підходами.

Посиленню роботи сприяла б деталізація інструментарію (інженерно-економічні розрахунки, техніко-організаційних процедур, критеріїв оптимізації) та прикладів практичного застосування в управлінні енергетичною інфраструктурою, локальними енергетичними хабами чи мікромережами.

Загальний висновок. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Дихи Валерія Валерійовича на тему «Управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку» є завершеною, самостійно виконаною працею, що характеризується високим рівнем актуальності та науковою новизною. Робота має цілісний характер, є структурно логічною, виконана на високому науково-теоретичному, методичному рівнях, є практично значущою. Тема дисертації повністю розкрита, поставлені завдання успішно виконані, мету досягнуто.

Таким чином, за актуальністю, обсягом проведених досліджень та їх змістом, рівнем наукової новизни, теоретико-методичним та практичним значенням, за обґрунтованістю висновків та оформленням дисертаційна робота «Управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Диха Валерій Валерійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:
в.о. зав. кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана МОН України,
доктор економічних наук, професор .....Ольга ЯЦЕНКО

Підпис Ольги ЯЦЕНКО засвідчую:

Підпис Яценко О.
ЗАСВІДЧУЮ
Заступник начальника відділу кадрів
Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Голобокова
06 березня 2026 р.